

УДК 336.648

JEL M21

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/12>

Аліна МАГОМЕДОВА, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-7638-2098

e-mail: alinamagomedova@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ГРАНТОВА ПРОГРАМА ЄРОБОТА ЯК СУЧАСНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. Під час воєнного стану в Україні неабиякого розвитку набувають альтернативні джерела фінансування господарської діяльності, зокрема такі, як: краудфандинг, венчурне фінансування, залучення фінансових ресурсів від бізнес-янголів, а також грантове фінансування. Фінансування підприємницької діяльності шляхом залучення грантових коштів здійснюється в межах реалізації ряду програм, ініційованих урядовими та неурядовими (національними та іноземними) організаціями, зокрема, – це державна програма «Робота за напрямом "Власна справа"». Метою дослідження є вивчення особливостей та узагальнення результатів реалізації грантової програми «Робота за напрямом "Власна справа"» за підсумками 2022 р.

Методи. Основу дослідження становить використання таких методів: порівняльного аналізу – для представлення окремих напрямів грантової програми «Робота»; структурного аналізу – для висвітлення інформації щодо результатів фінансування підприємств відповідно до грантової програми за географічною ознакою; опитування – для проведення анкетування учасників грантової програми та оприлюднення результатів опитування; статистичні та графічні – для аналізу та наочного представлення результатів опитування; логічного узагальнення – для систематизації основних тенденцій і проблем реалізації програми «Робота за напрямом "Власна справа"».

Результати. Дослідження засвідчило ефективність реалізації програми «Робота за напрямом "Власна справа"». Найбільшу кількість заяв погоджено підприємствам, які здійснюють господарську діяльність у західних областях України, а також у м. Києві та Київській обл. У 2022 р. профінансовані переважно не інноваційні бізнес-ідеї, а традиційні види діяльності, такі як оптова та роздрібна торгівля, організація харчування, надання індивідуальних послуг населенню.

Висновки. Обґрунтовано необхідність вдосконалення окремих етапів програми, а саме: перевірка ділової репутації заявника й оприлюднення підсумків кожної хвилі програми (оприлюднення рейтингу заявників). Для більшості аплікантів це виявилось найскладнішим етапом, оскільки умовами програми некоректно визначені самі параметри такої перевірки. Невідпрацьованим є механізм оприлюднення результатів кожного етапу програми. Замість загального рейтингу аплікантів із зазначенням видів їхньої економічної діяльності оприлюднюються списки погоджених заяв у вигляді індивідуальних номерів, присвоєних сервісом Дія.

Ключові слова: бізнес-модель, підприємницька діяльність, грантове фінансування, програма «Робота», державна підтримка підприємницької діяльності.

Вступ

Сьогодні, в умовах воєнного стану, доступ до фінансових ресурсів є надзвичайно важливою і необхідною умовою функціонування підприємства та розвитку його бізнес-моделі. Традиційними джерелами фінансування господарської діяльності є використання власних коштів; використання залучених та позикових ресурсів; змішане фінансування (Бражник, Ралко, & Яловега, 2018, с. 58). Кредитування – традиційний спосіб залучення фінансових ресурсів. Однак ставки, за якими комерційні банки пропонують фінансову підтримку бізнесу, надзвичайно високі. Тому заслуговує окремої уваги урядова програма "Доступні кредити 5–7–9 %", що передбачає спрощення доступу підприємств малого та середнього бізнесу до банківського кредитування. Реалізація програми розпочалась у лютому 2020 р. і досі триває.

Водночас в Україні надзвичайної популярності набувають альтернативні способи залучення фінансової підтримки підприємницької діяльності, а саме: краудфандинг (краудінвестинг, краудлендинг) як спільне фінансування підприємницької діяльності чи реалізація окремого бізнес-проекту на умовах благодійності; залучення венчурного фінансування та фінансових ресурсів від бізнес-янголів для реалізації бізнес-ідеї з високою інноваційною цінністю; грантове фінансування від державних і неурядових організацій, яке в Україні набуває неабиякої популярності, пропонуючи різні програми та різні умови участі в отриманні фінансування. Грантове фінансування передбачає надання коштів державною, недержавною спеціалізованою або приватною особою суб'єкта для реалізації окремого проекту або провадження

підприємницької діяльності загалом. Зазвичай грантові програми обмежені в часі (від одного до трьох років) і пропонуються для впровадження існуючої державної політики, пілотування нових способів провадження господарської діяльності або досягнення результатів бізнесу, пов'язаних зі значним рівнем суспільної користі (високий соціальний, екологічний, демографічний та інший вид ефекту). На сьогодні спостерігаємо значну пропозицію урядових грантових програм, зокрема різні напрями програми «Робота». «Робота» – це державна програма фінансування підприємницької діяльності, спрямована на відновлення чи започаткування бізнесу, реалізацію бізнес-проектів, створення нових робочих місць та розвитку спеціальностей, які користуються найбільшим попитом на ринку праці в Україні. Реалізація цієї урядової програми здійснюється за кількома напрямками, однак особливий інтерес щодо високого рівня попиту та наявності великої кількості аплікантів становлять саме особливості та узагальнення результатів реалізації грантової програми «Робота за напрямом "Власна справа"» за підсумками 2022 р.

Огляд літератури. У літературі чимало уваги приділено вивченню питання пошуку джерел залучення фінансових ресурсів для провадження господарської діяльності підприємства, розвитку його бізнес-моделі. Зокрема особливостям і принципам краудфандингу присвячені праці таких вчених, як: О.В. Корнух, Ю.А. Донських (Корнух, & Донських, 2018, с. 17); І.О. Ахновської, О.В. Левченко (Ахновська, & Левченко, 2021, с. 79), І.М. Манаєнко, А.С. Діденко (Манаєнко, & Діденко, 2017, с. 16).

Проблеми та основні питання фінансування стартапів розглянуто в працях А.Р. Дуба (Дуб, & Хлопецька, 2016, с. 77–80), який виокремлює діяльність бізнес-янгелів і бізнес-інкубаторів як основних донорів фінансових ресурсів для стартаперів; Р.І. Баб'ячка та І.І. Кульчицького (Баб'ячок, & Кульчицький, 2018), які ґрунтовно розглянули тенденції розвитку стартапів в Україні, їхні джерела фінансування, особливості інфраструктури підтримки стартап-руху, перспективи та перешкоди розвитку стартапів в Україні.

Фінансуванню інноваційного розвитку підприємницької діяльності присвячені праці П. Робертса, С. Лалла (Roberts, & Lall, 2019), які дослідили роль акселераторів у розвитку соціального підприємництва; В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанової (Зянько, & Єпіфанова, 2015); М.І. Дибі, О.М. Юркевич (Діба, & Юркевич, 2013). Зокрема в праці О.Г. Малій (Малій, 2020, с. 76) узагальнено основні проблеми фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні: низькі обсяги витрат підприємств на інноваційну діяльність; нестача власних фінансових ресурсів; відсутність довгострокового кредитування інноваційних проєктів з боку банківської системи; недостатність підтримки інноваційної сфери з боку держави, недостатня сформованість інноваційної інфраструктури; підвищений ризик інвестування інновацій.

Такі вчені, як Н.В. Бондарчук і Ж.В. Гарбар (Ж.В. Гарбар, & В.А. Гарбар, 2019), П. Гомперс, Д. Лернер (Gompers, & Lerner, 2001), А.Д. Петрашевська, К.І. Пенкова (Петрашевська, & Пенкова, 2019), присвятили свої праці проблемам венчурного фінансування. Зокрема, Н.В. Бондарчук (Бондарчук, 2022, с. 75) виділяє такі проблеми венчурного фінансування: політична та економічна криза, недосконалість законодавчої бази, обмежені джерела фінансування, низька бізнес-культура, низький рівень венчурної освіти. Разом з тим, у науковій літературі майже відсутні роботи, присвячені вивченню особливостей та результатів реалізації програм грантового фінансування, зокрема державного.

Методи

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять результати досліджень, представлені у вітчизняних та іноземних наукових працях, які присвячені питанням фінансування підприємницької діяльності для розвитку існуючої чи формування нової бізнес-моделі;

аналітична інформація, оприлюднена урядовими організаціями. Дослідження побудовано на використанні таких методів: порівняльного аналізу – для представлення окремих напрямів грантової програми «Робота»; структурного аналізу – для висвітлення інформації щодо результатів фінансування підприємств відповідно до грантової програми за географічною ознакою; опитування – для організації анкетування учасників грантової програми та оприлюднення результатів анкетування; статистичні та графічні – для аналізу та наочного представлення результатів опитування; логічного узагальнення – для систематизації ключових тенденцій та основних проблем реалізації програми «Робота» за напрямом «Власна справа».

Результати

Сьогодні в Україні спостерігаються надзвичайно динамічні тенденції розвитку грантового фінансування підприємницької діяльності. Пропозиція грантових програм є найбільш поширеною за всі часи незалежності України. Наявність таких програм (урядових і неурядових) дозволяє підприємствам залучати кошти та продовжувати господарську діяльність, незважаючи на безліч наслідків економічної кризи. У табл. 1 представлено та охарактеризовано основні напрями державної програми підтримки підприємницької діяльності в Україні «Робота». Зауважимо на результати реалізації програми «Робота» за напрямом «Власна справа». Ця програма розрахована на учасників, які планують почати власну підприємницьку діяльність або прагнуть розвивати бізнес-модель малого чи мікробізнесу. Такі підприємства мають можливість залучити грантові кошти для таких потреб, як: придбання обладнання і меблів; закупівлі ліцензійного програмного забезпечення, свійських тварин і птиці, багаторічних насаджень, саджанців, посівного матеріалу, сировини, матеріалів, товарів та послуг, пов'язаних з реалізацією бізнес-плану (до 50 % розміру мікрогранту); послуги маркетингу та реклами (до 10 % розміру мікрогранту); орендної плати за нежитлове приміщення (до 25 % розміру мікрогранту); орендної плати за обладнання (до 10 % відсотків розміру мікрогранту); лізинг обладнання, окрім автомобілів, мотоциклів та інших транспортних засобів особистого користування (до 50 % загального розміру мікрогранту); використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія, франчайзинг) (Деякі питання надання грантів..., 2022).

Таблиця 1

Основні напрями державної програми «Робота» щодо підтримки підприємницької діяльності в Україні

№ з/п	Назва напрямку	Стисла характеристика
1	Власна справа	Створення або розвиток власного бізнесу (сума гранту: 50–250 тис. грн). Надання мікрогранту в розмірі 50 тис. грн передбачає необхідність створення щонайменше одного робочого місця, а в розмірі до 250 тис. грн – двох і більше робочих місць, а також здійснення господарської діяльності мінімум протягом трьох років і сплату податків до бюджету
2	Свій сад	Розвиток власного садівництва, ягідництва та виноградарства (140–400 тис. грн на 1 га). Гранти надаються для саду, площею від 1 до 25 га. Земельна ділянка має бути у власності або з оформленим правом користування нею щонайменше на 7 років. Умови надання гранту передбачають створення робочих місць, подальшу діяльність протягом щонайменше 5 років та сплату податків
3	Своя теплиця	Розвиток тепличного господарства (до 7 млн грн за 2 га, але не більше 70 % вартості проєкту). На етапі подачі заявки необхідно надати проєкт майбутньої теплиці площею від 1,6 га до 2,4 га. Кошти можна витрачати на оплату рахунків щодо її зведення. Термін будівництва – до 1 року. Земельна ділянка має бути у власності або з оформленим правом користування нею щонайменше на 7 років. У подальшому отримувач гранту має створити від 40 робочих місць, здійснювати діяльність понад 3 роки та сплачувати податки
4	Новий рівень	Створення або розвиток переробного підприємства (8 млн грн, за умови створення не менше 25 робочих місць). Грант покриває не більше 70 % вартості проєкту. Отримувач зобов'язаний у подальшому працювати понад 3 роки та створити до 25 робочих місць

Закінчення табл. 1

№ з/п	Назва напрямку	Стисла характеристика
5	Старт в ІТ (у розробці)	Гранти на навчання ІТ-спеціальностям. Витратити кошти можна буде лише на визначених навчальних майданчиках. Умова надання – попередній досвід роботи щонайменше 18 міс. у будь-якій сфері та подальше продовження роботи в ІТ
6	ІТ стартап (у розробці)	Гранти для ІТ-стартапів на всіх етапах їх розвитку (від 750 тис. грн до 3,5 млн грн). Кошти можна витратити на зарплати, маркетинг, R&D. Основна умова – створення щонайменше 5 робочих місць (на перших етапах) і сплата податків

Заявником, тобто особою, яка має право брати участь у грантовій програмі «Робота за напрямом "Власна справа"», може бути:

1) фізична особа, яка планує розпочинати підприємницьку діяльність;

2) фізична особа, яка вже має досвід реалізації підприємницької діяльності;

3) юридична особа. Такий заявник має відповідати основним критеріям, а саме: не перебувати і не провадити господарської діяльності на тимчасово окупованій території України; не провадити господарської діяльності на території росії; не перебувати під санкціями; не мати порушених справ про банкрутство; мати відсутнє рішення суду

про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію; не мати заборгованості перед бюджетом.

За підсумками 2022 р. з початку реалізації програми «Робота, напрям "Власна справа"», схвалено грантів на суму близько 776,8 млн грн для 3321 підприємця. Прогнозується, що такі показники дозволять створити 8313 нових робочих місць в Україні (Державний центр зайнятості, 2022a,b). Відбір грантових заявок відбувався відповідно до Порядку проведення оцінювання заяв, критеріїв оцінювання та необхідної кількості балів (оцінки) для прийняття Державним центром зайнятості рішень про надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу (Порядок проведення оцінювання заяв..., 2022) (рис. 1).

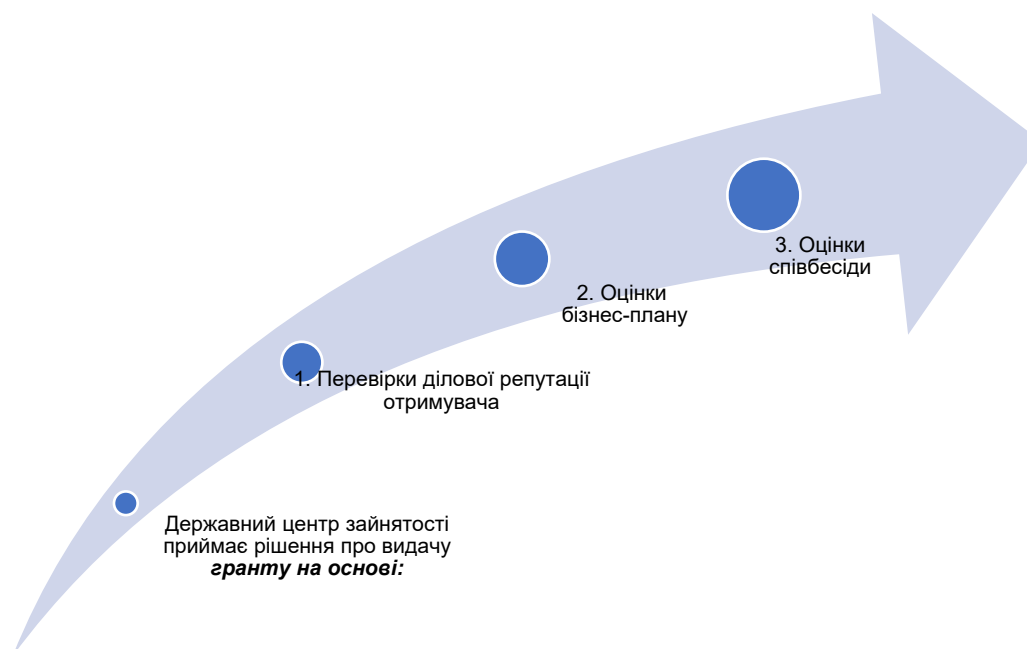

Рис. 1. Схематичне зображення процесу прийняття рішення щодо схвалення гранту за програмою «Робота, напрям "Власна справа"»

Метою цієї роботи не передбачений детальний аналіз критеріїв відбору заявників. Однак варто наголосити, що критеріїв, які висуваються до аплікантив, близько 20-ти, і вони структуровані окремо для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців з відповідною бальною шкалою та ваговими коефіцієнтами. Для прикладу, за науковий ступінь заявник – фізична особа – підприємець може отримати 10 балів з ваговим коефіцієнтом 0,4; якщо такий заявник має утриманців, то автоматично він отримує 0 балів, а вагомість такого коефіцієнта становить 1.

Протягом 2022 р. реалізація програми «Робота, напрям "Власна справа"», здійснювалася в декілька хвиль. Під хвилями розуміється ряд етапів з чіткими дедлайнами, відповідно до яких приймалися заявки від підприємств та оприлюднювались результати відбору. Програма «Робота, напрям "Власна справа"», розпочалась 1 липня 2022 р. і налічувала 12 періодів

(хвиль) подання заяв протягом 2022 р. Упродовж першої хвилі, 1–10 липня 2022 р., підприємці подали 3134 заявки. Протягом наступних хвиль кількість заяв зазвичай становила до 1000 осіб. Остання хвиля за підсумками 2022 р., результати якої були оприлюднені в грудні 2022 р., налічувала близько 2000 заяв.

Якщо проаналізувати регіональну ознаку розподілу фінансування та схвалення грантових заявок, то її основна характеристика пов'язана з наданням фінансових ресурсів суб'єктам підприємницької діяльності, які провадять господарську діяльність у безпечних регіонах. Зокрема, найбільше грантових заявок схвалено у Львівській, Київській, Чернівецькій, Рівненській, Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій, Івано-Франківській областях та в м. Києві. Періодично фінансування надавали заявникам з Дніпропетровської, Одеської, Полтавської, Волинської та Сумської областей. Зовсім не фінан-

сувались заявки, подані підприємцями з Харківської обл. і тимчасово окупованих територій.

Програма «Робота, напрям "Власна справа", користувалась надзвичайно високим попитом серед підприємців у 2022 р., і тому Наказом Міністерства економіки України було прийнято рішення продовжити її реалізацію в 2023 р. (Уряд вдосконалив програми..., 2023).

За підсумками реалізації програми проведено опитування серед її учасників, а також узагальнено аналітичну інформацію, зроблено висновки щодо основних тенденцій розвитку програми та перспектив її реалізації у

майбутньому. В опитуванні взяли участь діючі та потенційні суб'єкти господарювання. Процес комунікації з респондентами відбувався шляхом особистого спілкування у профільних групах підприємців, взаємодії з аплікантами шляхом надання їм консалтингових послуг щодо підготовки грантової заявки, а також шляхом аналізу інформації, представленої на форумі, присвяченому річниці досліджуваної програми.

Серед основних аплікантів на залучення грантових коштів у 2022 р. були саме фізичні особи-підприємці (рис. 2), жінки у віці від 30 до 45 років.

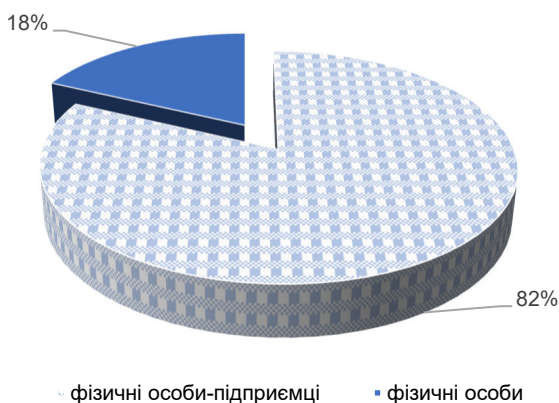

Рис. 2. Статус осіб-заявників за програмою «Робота, напрям "Власна справа", у 2022 р., %

Більшість респондентів (51 %) мали вищу освіту, однак при цьому 40 % опитаних звертались за платною консультацією з метою підготовки заявки для участі в програмі. За платною консультацією звертались 42 % респондентів, яким погодили грантову заявку, і 50 % серед них все ж мали вищу освіту. Окрім платних послуг, заявники мали можливість отримати безкоштовну консультацію від профільних організацій, працівники яких були залучені до процесу реалізації програми. Зокрема, йдеться про консультаційну підтримку, яку забезпечували регіональні центри зайнятості та працівники

АТ "Ощадбанк". Результати оцінювання такої підтримки наведено на рис. 3. Усі 48 % респондентів зазначили, що вони відвідували додаткові (безоплатні) навчальні заходи (майстер-класи, воркшопи та ін. заходи), які знаходили власними зусиллями і прослуховування яких дозволило отримати інформацію, що спростила процедуру подачі заявки. Щодо подальшої участі респондентів у програмі, то 35 % опитаних не планували подавати заявку для отримання фінансування за програмою «Робота, напрям "Власна справа" у 2023 р. (рис. 4).

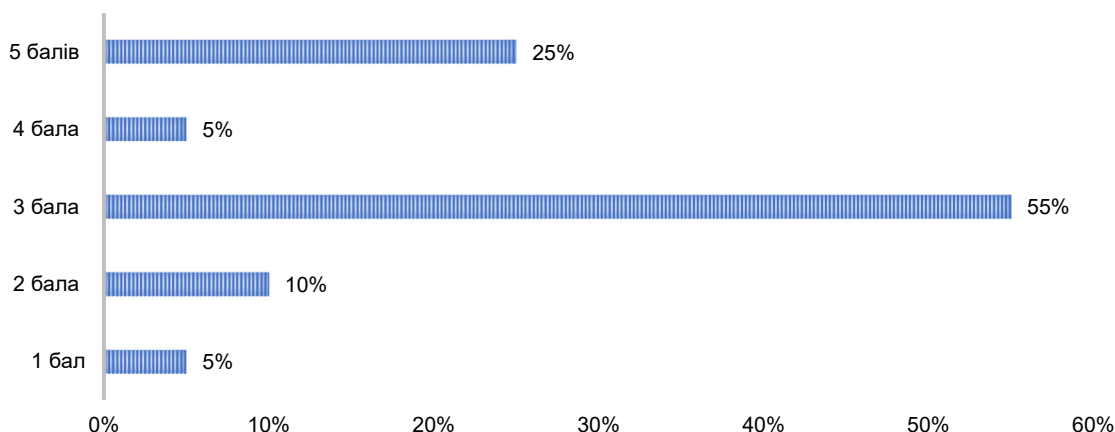

Рис. 3. Оцінювання рівня консультаційної підтримки органами, залученими до проєкту «Робота, напрям "Власна справа", (Центр зайнятості, АТ "Ощадбанк" та ін.), %

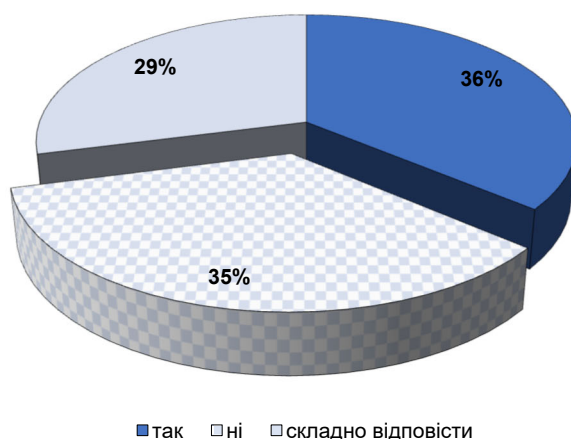

Рис. 4. Подальші плани респондентів щодо участі в програмі «Робота, напрям "Власна справа"», %

Результати, наведені на рис. 4, справедливо можна пов'язати із фактом, що частина цих респондентів все ж отримала фінансування, тому не була зацікавлена в подальшій участі у програмі. Підприємців, які планували повторно подавати заявку для отримання фінансування, налічувалось близько 36 % від загальної кількості респондентів. Переважно це особи, яким відмовлено у видачі гранту з поважних причин. У той же час 29 % респон-

дентів складно спрогнозувати свої подальші дії щодо участі в програмі. Можна припустити, що такі результати зумовлені нечіткою та певною мірою непрозорою процедурою погодження грантових заявок. Думки респондентів щодо рівня прозорості процедури погодження заявок за програмою «Робота, напрям "Власна справа"», представлено на рис. 5.

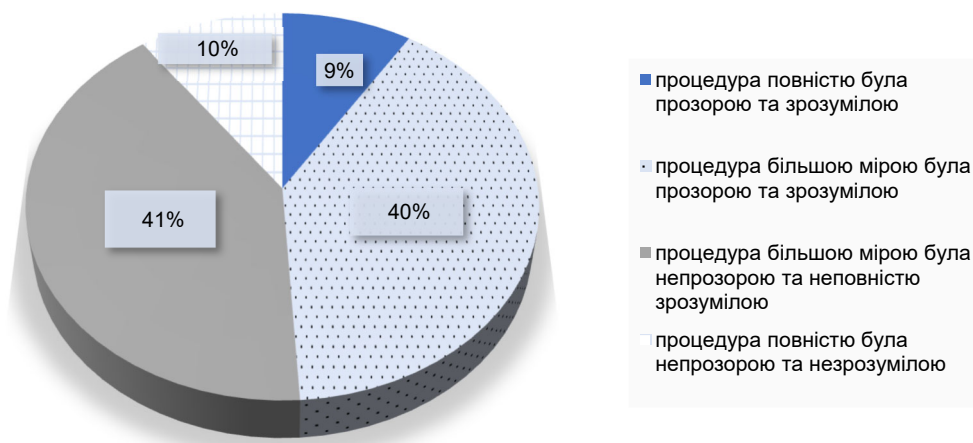

Рис. 5. Рівень прозорості програми «Робота, напрям "Власна справа"», %

Дискусія і висновки

Таким чином, дослідження процесу реалізації державної програми фінансування малого та мікробізнесу «Робота, напрям "Власна справа"», у 2022 р. дозволили зробити ряд висновків та визначити основні тенденції реалізації. *По-перше*, фінансуванню за цією програмою підлягають не інноваційні бізнес-моделі або бізнес-моделі з низьким рівнем інноваційної цінності. Така тенденція обумовлена рівнем фінансування, тобто 50–250 тис. грн – це надзвичайно низький бюджет для реалізації інноваційної бізнес-моделі, навіть у межах вже існуючого

бізнесу. Серед наших респондентів фінансування отримали підприємці, які здійснюють такі види діяльності: очищення та продаж питної води; виробництво веганських десертів; онлайн торгівля запасними частинами для електронних приладів; пошиття одягу; станція технічного обслуговування; діяльність кафе і салонів краси тощо. *По-друге*, процедура подачі заявки на отримання фінансування дещо ускладнена, оскільки погодити її мають різні організації, які часом працюють незлагоджено. На рис. 6 представлено процес подачі заявки.

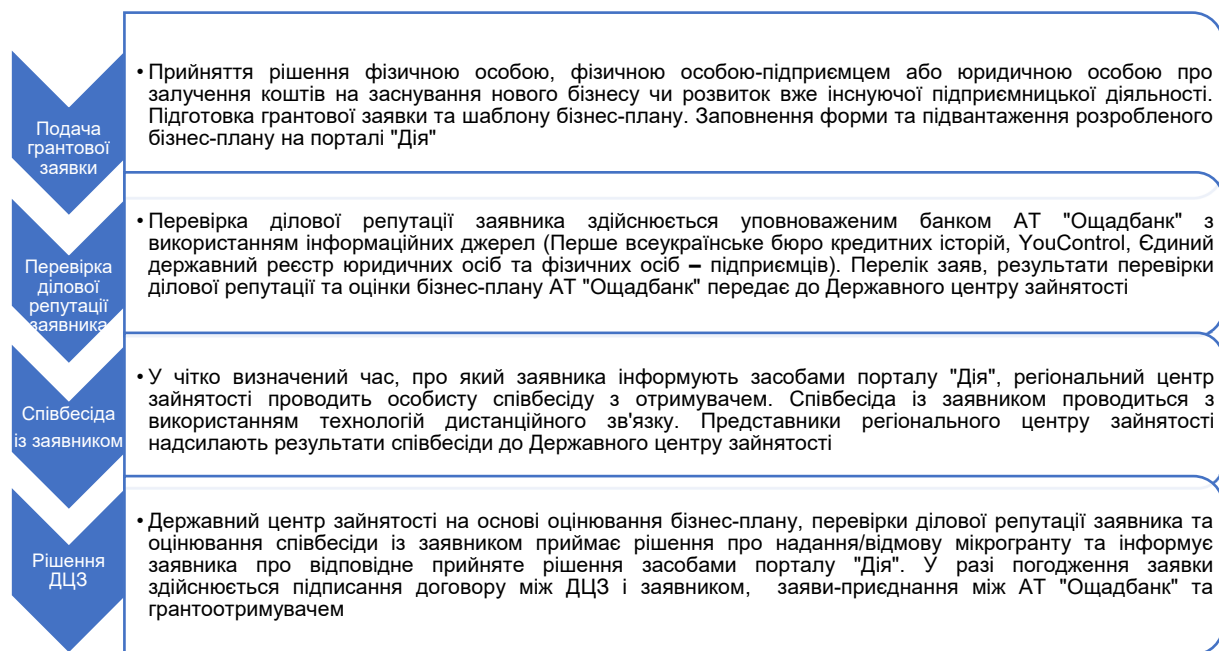

Рис. 6. Коротка характеристика основних етапів проєкту «Робота, напрям "Власна справа"»

По-третьє, однією з проблем реалізації програми «Робота, напрям "Власна справа", є перевірка ділової репутації заявника. Справа в тому, що ця перевірка здійснюється за такими критеріями як: прізвище, ім'я та по батькові заявника, а не за реєстраційним номером облікової картки платника податків. Такий підхід часто призводить до ситуації, коли система видає некоректні дані, тобто система знаходить особу з ідентичним до заявника прізвищем, іменем та по батькові, яка має непогашені банківські борги, фігурує у кримінальних провадженнях тощо, а тому автоматично відмовляє заявнику в участі у програмі, незважаючи на той факт, що він має інший реєстраційний номер облікової картки платника податків. Тобто у таких випадках аналітика працівниками АТ "Ощадбанк" не здійснюється, а підприємець автоматично втрачає можливість отримати фінансування господарської діяльності. Подібних випадків, коли заявник отримував відмову в участі у програмі з причин некоректної перевірки ділової репутації, надзвичайно багато. Дехто із заявників звертався за роз'ясненнями або готував відповідні петиції (Проти некоректного..., 2022) з метою вирішити вищевказану проблему.

По-четверте, варто зазначити, що підприємці, яким погодили заявку, фізично кошти на власні поточні рахунки не отримують. Кошти із цільового фонду перераховуються на спеціальний поточний рахунок у АТ "Ощадбанк", і з цього рахунку працівник банку здійснює оплату рахунків, наданих підприємцями. Такий підхід сприяє розвитку бюрократії, що призводить до затримки освоєння грантових коштів.

По-п'яте, окрім того, що процедура подачі заявки тривала, результати підведення підсумків непрозорі. Ідеться про відсутність оприлюдненої інформації щодо рейтингу заявників, незважаючи на те, що відповідно до нормативного забезпечення програми, на кожному етапі її реалізації визначається рейтинг учасника.

Окрім того, основними проблемами реалізації програми заявники вважають також проблеми в роботі сервісу "Дія", які не дозволяють синхронізувати дані порталу з даними інших державних організацій та установ; у зв'язку з періодичною некоректною роботою порталу деякі

заявники не отримали фінального рішення щодо результатів програми (Дія, б.д.). Також тривалою є процедура зміни цільового фінансування: умовами програми вона передбачена, але триває довго і в деяких випадках є причиною відмови заявника від використання отриманих за програмою коштів. Результати дослідження показали, що переважно фінансуванню підлягає вже існуюча господарська діяльність, а також та, яка провадиться на відносно безпечній території України (західні області). Очевидно, що такий підхід значно звужує напрями підтримки бізнесу. Адже дуже часто здійснення підприємницької діяльності гальмує саме нестача фінансових ресурсів. Тому в межах реалізації програми «Робота, напрям "Власна справа", варто погоджувати заявки для нових підприємців пропорційно погодженням заявкам, які надходять від підприємств, які вже функціонують. За цим самим принципом варто звернути увагу на фінансування заявок, які надходять від підприємств, розташованих на територіях, постраждалих унаслідок військової агресії російських військ. Часто відомі випадки, коли підприємці відмовлялись від грантових коштів, оскільки отримали погодження на фінансування, перебуваючи в безпечному регіоні (як внутрішньо переміщені особи), але не змогли релокувати грант та використати його, повернувшись додому (до відносно небезпечного регіону – м. Харків). Однак зауважимо, що саме ці регіони потребують більших інвестицій для відновлення бізнес-клімату та відбудови економіки.

Дискусійні питання щодо програми «Робота, напрям "Власна справа", насамперед пов'язані власне з подальшою реалізацією програми в 2023 р. Зауважимо, що основними стейкхолдерами програми є апіканти-підприємці та грантодавець (основний розпорядник бюджетних коштів – Міністерство економіки України). Підприємці отримують фінансування, яке протягом 3 років мають повернути, шляхом виплати податків і зборів, які корелюють з кількістю найманих працівників, та спрямовуються до державного бюджету. Процедура працевлаштування нових найманих працівників, нарахування та виплати їм заробітної плати, а також сплати відповідних податків і зборів, – є зрозумілою та прозорою. Водночас

дискусійними, а тому такими, які потребують першочергового перегляду і вдосконалення щодо прозорості та розуміння для підприємців, є питання, пов'язані з реалізацією окремих етапів програми «Робота», напрям "Власна справа". А саме, ідеться про процедуру перевірки ділової репутації заявника, а також оприлюднення загального рейтингу заявників з метою формування висновків: які види економічної діяльності вважаються перспективними й отримують грантове фінансування найчастіше.

Окрім того, прогнозується подальше зростання попиту на консалтингові послуги для бізнесу, адже значна частина грантоотримувачів не має спеціальної фахової підготовки і може зазнати проблем (операційного, стратегічного характеру) щодо подальшої реалізації підприємницької діяльності та освоєння грантових коштів. Зважаючи на відсутність комплексних наукових оглядів заasad реалізації державних грантових програм та презентації результатів їх імплементації вітчизняними дослідниками, подальший науковий інтерес становить процедура збору статистичних даних щодо освоєння грантових коштів, отриманих підприємцями за підсумками 2022 р, а також аналіз основних тенденцій реалізації програми «Робота», напрям "Власна справа", у 2023 р.

Список використаних джерел

- Ахновська, І., & Левченко, О. (2021). Розвиток краудфандингу для фінансування малого бізнесу в умовах інформаційної економіки. *Підприємництво та інновації*, 16, 76–82.
- Баб'ячок, Р.І., & Кульчицький, І.І. (2018). Основні тенденції розвитку стартапів в Україні – проблеми, перешкоди і можливості. *Аналітичний матеріал проекту № 51321 "Посилення впливу громадськості на євроінтеграційні процеси у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку України"*. <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Osnovni-tendentsiyi-rozvytku-startapiv-v-Ukrayini-1-1.pdf>
- Бондарчук, Н.В. (2022). Проблеми функціонування механізму венчурного фінансування в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 18(2), 177–184.
- Бражник, Л.В., Ралко, І.О. & Яловега, В.О. (2018). Джерела фінансування господарської діяльності підприємств. *Вісник Полтавської державної аерарної академії*, 3, 57–62.
- Гарбар, Ж.В., & Гарбар, В.А. (2019). Венчурний капітал у контексті фінансування інноваційної діяльності. *Аеросвіт*, 197, 3–11.
- Державний центр зайнятості. (2022а). *Запроцював офіційний сайт проекту «Робота»*. Взято 26 червня 2023 р. з <https://www.dcz.gov.ua/povyna/zapracuyuv-ofitsiynny-sayt-proyektu-yerobota>
- Державний центр зайнятості. (2022б). *Нові урядові програми в дії*. Взято 26 червня 2023 р. з <https://www.dcz.gov.ua/novyna/novi-uryadovi-programy-v-diyi>
- Деякі питання надання грантів бізнесу. (2022). Кабінет Міністрів України (Постанова № 738 від 21 червня 2022 р.). Взято 26 червня 2023. https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220738?an=1&ed=2023_04_10
- Діба, М.І., & Юркевич, О.М. (2013). *Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України*. КНЕУ.
- Дія (б. д.). *«Робота»*. Взято 26 червня 2023 р. <https://erobota.dia.gov.ua/>
- Дуб, А.Р., & Хлопецька, М.-С.Б. (2016). Джерела фінансування стартапів та можливості їх залучення в Україні. *Регіональна економіка*, 1, 87–92.
- Зянько, В.В., & Єпіфанова, І.Ю. (2015). *Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України*. УНІВЕРСУМ-Вінниця.
- Корнук, О.В., & Донських, Ю.А. (2018). Краудфандинг як інноваційне джерело фінансування в Україні. *Ефективна економіка*, 11, 16–21.
- Малій, О.Г. (2020). Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*, 4, 73–77.
- Манаєнко, І.М., & Діденко, А.С. (2017). Краудфандинг як інноваційний інструмент розвитку бізнесу. *Актуальні проблеми економіки та управління*, 11, 14–21.
- Петрашевська, А.Д., & Пенкова, К.І. (2019). Світовий досвід венчурного фінансування підприємств телекомунікаційної сфери в умовах розвитку цифрової економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 23. Ч. 2, 65–71.
- Порямок проведення оцінювання заяв, критерії оцінювання та необхідна кількість балів (оцінки) для прийняття Державним центром зайнятості рішень про надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу. (2022). Міністерство економіки України (Наказ № 1969 від 06.07.2022 р.). <https://ips.ligazakon.net/document/view/re38087?an=30>

Проти некоректного та дискримінаційного оцінювання за програмою «Робота». (2022). Кабінет Міністрів України (Петиція 5081). <https://oldpetition.kmu.gov.ua/kmu/Petition/View/5081>

Уряд вдосконалив програми грантової підтримки бізнесу «Робота». (2023, 18 січня). Міністерство економіки України. Взято 26 червня 2023. <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-vdoskonalyv-prohramy-hrantovoi-pidtrymky-biznesu-ierobota>

Gompers, P., & Lerner, J. (2001). The Venture Capital Revolution. *Journal of Economic Perspectives*, 15(2), 145–168.

Roberts, P.W., & Lall, S.A. (2019). *Observing acceleration: Uncovering the effects of accelerators on impact-oriented entrepreneurs*. Palgrave Macmillan.

References

Against incorrect and discriminatory evaluation under the "yeRobota" program. (2022). Kabinet Ministriv Ukrainy. (Petition 5081). Vziato 26 chervnia 2023 [in Ukrainian]. <https://petition.kmu.gov.ua/kmu/Petition/View/5081>

Akhnovska, I., & Levchenko, O. (2021). *Development of crowdfunding for financing small business under conditions of the information economy. Pidpryemnytstvo ta innovatsii*, 16, 76–82 [in Ukrainian].

Babychok, R.I., & Kulchytskyi, I.I. (2018). *The main trends in the development of startups in Ukraine – problems, obstacles and opportunities. Analitichnyi material proektu № 51321 "Posyleniia vplyvu hromadskosti na yevrointehratsiini protsesy u sferi naukovy-tekhnichnoho ta innovatsiinoho rozvytku Ukrainy"* [in Ukrainian]. <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Osnovni-tendentsiyi-rozvytku-startapiv-v-Ukrayini-1-1.pdf>

Bondarchuk N.V. (2022). Problems of functioning of venture financing mechanism in Ukraine. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, 18(2), 177–184 [in Ukrainian].

Brazhnyk, L.V., Ralko, I.O., & Yaloveha, V.O. (2018). Sources of financing the economic performance of enterprises. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, 3, 57–62 [in Ukrainian].

Derzhavnyi tsentr zainiatosti. (2022a). *The official website of the yeRobota project has been launched*. Vziato 26 chervnia 2023 [in Ukrainian]. <https://www.dcz.gov.ua/novyna/zapracuyuv-ofitsiynny-sayt-proyektu-yerobota>

Derzhavnyi tsentr zainiatosti. (2022b). *New government programs in action*. Vziato 26 chervnia 2023 [in Ukrainian]. <https://www.dcz.gov.ua/novyna/novi-uryadovi-programy-v-diyi>

Dia. (n. d.). *YeRobota*. Vziato 26 chervnia 2023 [in Ukrainian]. <https://erobota.dia.gov.ua/>

Dub, A.R., & Khlopetska M.-S. B. (2016). Sources of funding for startups and opportunities to attract them in Ukraine. *Rehionalna ekonomika*, 1, 87–92 [in Ukrainian].

Dyba, M.I., & Yurkevych, O.M. (2013). *Financial support for innovative development of Ukraine*. KNEU [in Ukrainian].

Gompers, P., & Lerner, J. (2001). The Venture Capital Revolution. *Journal of Economic Perspectives*, 15(2), 145–168.

Harbar, Zh.V., & Harbar, V.A. (2019). Venture capital in the context of financing innovative activities. *Ahrosvit*, 197, 3–11 [in Ukrainian].

Kornukh, O.V., & Donskykh, Yu.A. (2018). Crowdfunding as an innovative source of financing in Ukraine. *Efektivna ekonomika*, 11, 16–21 [in Ukrainian].

Malii, O.H. (2020). Sources of financial support for innovative development. *Aktualni problemy innovatsiinoy ekonomiky*, 4, 73–77 [in Ukrainian].

Manaienko, I.M., & Didenko, A.S. (2017). Crowdfunding as an innovative tool for business development. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia*, 11, 14–21 [in Ukrainian].

Petrashchevska, A.D., & Pienkova, K.I. (2019). *The world experience for enterprises' venture financing in the telecommunications industry under conditions of the digital economy development*. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, 23, Ch. 2, 65–71 [in Ukrainian].

Roberts, P.W., & Lall, S.A. (2019). *Observing acceleration: Uncovering the effects of accelerators on impact-oriented entrepreneurs*. Palgrave Macmillan.

Some issues of business granting. (2022). Kabinet Ministriv Ukrainy. (Act N 738, 21st of June 2022). Vziato 26 chervnia 2023. https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220738?an=1&ed=2023_04_10 [in Ukrainian].

The government has improved the program yeRobota of grant support for business. (2023, 18 січня). Ministerstvo Ekonomiky Ukrainy. Vziato 26 chervnia 2023 [in Ukrainian]. <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-vdoskonalyv-prohramy-hrantovoi-pidtrymky-biznesu-ierobota>

The procedure for evaluating applications, evaluation criteria and the required number of points (evaluations) for the State Employment Center to make decisions on providing micro-grants for the creation or development of own business. (2022). Ministerstvo Ekonomiky Ukrainy. (Order № 1969 from 06 of June 2022). Vziato 26 chervnia 2023 [in Ukrainian]. <https://ips.ligazakon.net/document/view/re38087?an=30>

Zianko, V.V., & Yepifanova I.Yu. (2015). *Innovative activities of enterprises and their financial support under conditions of transformational changes Ukrainian economy*. UNIVERSUM-Vinnitsia [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 11.08.23

Прорецензовано / Revised: 11.09.23

Схвалено до друку / Accepted: 13.10.23

Alina MAGOMEDOVA, PhD (Econ.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-7638-2098
e-mail: alinamagomedova@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GRANT FINANCING AS A MODERN SOURCE OF FUNDRAISING FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN UKRAINE

Background. Nowadays, during the martial law in Ukraine, alternative sources of funding business activities are undergoing significant development. Among these modern sources, we have identified crowdfunding, venture financing, attraction of financial resources from business angels, and grant funding. Financing of entrepreneurial activity by attracting grant funds is carried out within a number of programs initiated by governmental and non-governmental (national and foreign) organizations. The governmental support program for entrepreneurial activities encompasses various distinct directions; however, the focus of this article is to explore the nuances and consolidate the outcomes of the grant program "YeRobota" under the "Own Business" direction, based on the results achieved in 2022.

Methods. The research is based on the application of the following methods: Comparative analysis – for the exposition of different trajectories within the "YeRobota" grant initiative; Structural analysis – to provide business funding data in line with the grant program, depending on geographical attributes; Survey research – for the organization of participant surveys within the grant program and the dissemination of survey findings; Statistical and graphical approaches – for the examination and visual presentation of survey results; Logical abstraction – for the systematic organization of pivotal trends and fundamental challenges inherent in the implementation of the "Own Business" direction within the "YeRobota" program.

Results. The research findings attest to the efficacy of the implementation of the "Own Business" direction within the "YeRobota" program. Financial support was extended to over 3,000 enterprises, leading to the subsequent establishment of new employment avenues. The survey of applicants has facilitated a comprehensive understanding of the distinctive aspects that characterize each phase of the implementation of the government program.

Conclusions. It is arguable that specific phases of the program require refinement. In particular, emphasis is placed on fundamental stages, including the scrutiny of applicant's commercial standing and the dissemination of outcomes for each program wave (dissemination of applicant rankings).

Keywords: business model, entrepreneurship, granting, YeRobota program, State support for business.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.